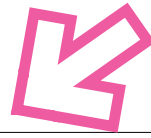

حجت‌الاسلام علیرضا سبحانی نسب مدیر انتشارات جمال:

مهارت قرآنی زیستن

مهم‌تر از مهارت قرائت قرآن است

سمانه آزاد

یعنی نه خودشان در بخش معارف دینی از دانش‌چندانی برخوردارند و نه برای پرسش‌های فرزندان خود پاسخی دارند. شاید به آنچه می‌گویند ایمان داشته باشند اما آنچه را که باید بگویند نمی‌دانند. لذا اگر پدر یا مادری برخی از آثار ما را بخوانند ممکن است به پاسخ پرسش‌های خود هم برسند.

چرا؟ حضورتان در نمایشگاه‌های بین‌المللی به‌عنوان ناشر چگونه بوده است؟

چند بار در نمایشگاه‌های بین‌المللی به‌عنوان عرضه‌کننده کتاب شرکت کرده‌ام، اما عمده حضورم به‌عنوان بازدیدکننده بوده است. در حقیقت نمایشگاه بین‌المللی تعریفی دارد؛ به این ترتیب که ناشر باید ۳۶۰ روز سال را در دفتر خود کار بین‌المللی کند و در پنج روز وضعیت و حاصل کار خود را در نمایشگاه رصد کند. در ایران هنوز این تعریف پذیرفته شده نیست و گاه ناشران می‌خواهند طی پنج روز کار همه سال را انجام دهند که شدنی نیست. با توجه به اینکه ما در انتشارات جمال واحد رسمی بین‌المللی نداشتیم توفیقات زیادی هم در این زمینه کسب نکردیم. از حضورم در نمایشگاه‌های بین‌المللی بیش از آنکه برای فروش حق امتیاز کتاب‌ها استفاده کرده باشم، بیننده‌ای هستم که آثار تولید شده را رصد می‌کند و در واقع از فواید جانبی صنعت نشر بهره می‌برم و به دنبال کتاب‌های خوب در این زمینه هستم. از نمایشگاه‌هایی مانند بولونیا آثار زیادی را در زمینه معارف دینی جمع‌آوری کرده‌ام. در کتابخانه مونیخ هم از کتاب‌های بسیاری تصویربرداری کرده و در اختیار نویسندگان و تصویرگران ایرانی قرار داده‌ام تا با روش‌های گوناگون ارائه معارف آشنا شوند. البته هنوز هم دنبال کتاب‌های مناسب در عرصه بین‌المللی در زمینه معارف خصوصاً آشنایی با خدا هستم.

چرا؟ در انتشارات جمال نیازسنجی برای انتشار کتاب چگونه صورت می‌گیرد؟

اشاره

در نشست «انتظارات آموزش و پرورش از ناشران قرآنی» که در حاشیه جشنواره کتاب‌های قرآنی برگزار شد، چند تن از ناشران این حوزه حضور داشتند. یکی از ناشران، حجت‌الاسلام علیرضا سبحانی نسب مدیر مسئول انتشارات جمال بود. این ناشر از سال ۱۳۷۹ فعالیت خود را در زمینه نشر کتاب‌های دینی و قرآنی آغاز کرده است. گرچه تعداد آثاری که این ناشر برای بزرگ‌سالان منتشر کرده کم نیست اما به دلیل موفقیت‌هایی که در حوزه کتاب کودک و نوجوان داشته، بیشتر به‌عنوان ناشر کودک و نوجوان شناخته می‌شود. خلأهایی که در زمینه انتشار و تولید کتاب دینی و قرآنی برای این مخاطبان وجود دارد سبحانی نسب را بر آن داشته تا به طور جدی وضعیت انتشار این آثار را نه تنها در ایران بلکه در نمایشگاه‌های بین‌المللی رصد کند. برای آشنایی با فعالیت‌ها و تجربه‌های این ناشر با ایشان به گفت‌وگو نشستیم که حاصل آن را می‌خوانید.

چرا؟ آقای سبحانی نسب! گرچه شما آثاری برای بزرگ‌سالان هم تولید کرده‌اید اما بیشتر به‌عنوان ناشر آثار کودکان و نوجوانان شناخته می‌شوید. آیا این انتخاب خودتان بوده است؟

تقریباً عمده آثار و تولیدات ما برای کودکان و نوجوانان است، چرا که خلأ حوزه کودک و نوجوان در عرصه معارف دینی بیشتر است. البته آثاری هم برای مخاطبان بزرگ‌سال تولید کرده‌ایم اما حجم تولیداتمان در بخش کودک و نوجوان بیشتر و متنوع‌تر است. افتخاراتی هم که در جشنواره‌ها کسب کرده‌ایم بیشتر متعلق به کتاب‌های این حوزه است. در واقع ما در گذشته غفلت کردیم و پرسش‌های کودکان را جدی نگرفتیم و پاسخ‌های درخور و مناسب به آن‌ها ندادیم. به همین دلیل چه‌بسا امروز افراد بزرگ‌سالی باشند که سؤالات کودکی‌شان هنوز همراهشان است و این باعث شده در زمینه معارف دینی کودک باقی بمانند.

با توجه به اینکه من طلبه‌ام و ربع قرن طلبگی کرده‌ام در موضوعات دینی فعالیت می‌کنم، در زمینه نشر هم لزوماً در حوزه‌ای کار می‌کنم که با دین پیوند خورده باشد. البته موضوعات درون دینی بسیارند لذا ما باید بر چند موضوع تمرکز کنیم. از این رو طی سال‌های گذشته چند زمینه را انتخاب و درباره آن با مخاطبان و مربیان گفت‌وگو کرده‌ایم و از صد بازار کتاب هم غافل نیستیم. اگر احساس کنیم کتابی برای تولید در نشر ما مفید است آن را جزء لیست نیازها قرار می‌دهیم، درباره آن با پدیدآورندگان گفت‌وگو می‌کنیم تا در نهایت به محصول نهایی تبدیل شود.

چرا؟ آیا برای توانمند کردن اولیا در پاسخ‌گویی به سؤالات فرزندان خود در زمینه معارف دینی برنامه‌ای دارید؟

نیازهای انسان‌ها از خردسالی تا بزرگسالی در بخش فهم معارف دینی یکسان است اما عمق‌شان متفاوت است. ما باید به مرور به دانش و ایمان مخاطب بیفزاییم و عاطفه‌اش را در این زمینه تقویت کنیم. ما هم در انتشارات جمال سعی کرده‌ایم این روند را پی بگیریم. حتی گاهی اتفاق افتاده کتابی را برای کودکان و نوجوانان منتشر کرده‌ایم اما بیشتر مورد استقبال بزرگسالان و اولیا هم قرار گرفته است. لذا در بسیاری زمینه‌ها مانند صحیفه سجاده‌یه هم برای کودکان و هم اولیا آثاری را منتشر کرده‌ایم. آرزو و دغدغه ما آن است که همه دوره‌های زندگی انسان را نسبت به این موضوعات پوشش دهیم. ولیکن با دو محدودیت روبه‌رو هستیم. نخست منابع مالی و دیگری محدودیت نیروی انسانی و نویسندگان. از این رو به نظر می‌رسد در راه رسیدن به اهدافمان نمی‌توانیم به میزان علاقه و نیاز و دغدغه‌مان پیش برویم. در واقع با توجه به محدودیت‌های موجود باید به تدریج حرکت کنیم.

چرا؟ در انتشار آثار دینی و قرآنی به ویژه برای کودکان و نوجوانان که کتاب با تصویر همراه است با چه دشواری‌ها یا محدودیت‌هایی روبه‌رو هستید؟

یکی از مشکلاتی که در این حوزه دیده می‌شود ساده‌انگاری موضوع در بخش نگارش و تألیف است. برخی گمان می‌کنند چون مطالب کتاب کودک باید کودکانه باشند نوشتن برای کودک ساده است و هر فردی می‌تواند در این زمینه فعالیت کند. در حالی که اطلاعات عمومی نباید به کتاب کودک تبدیل شود؛ بلکه باید اطلاعات تخصصی بسیار عمیق، با ادبیات کودکانه به مخاطب ارائه شود. آنچه اکنون به عنوان اطلاعات عمومی - که همه والدین آن را می‌دانند - به کتاب کودک تبدیل می‌شود بخش زرد کتاب کودک است. ما در بخش نویسندگی به افرادی متخصص نیازمندیم که با ادبیات کودک آشنایی دارند تا آثاری عمیق به زبان کودک تولید کنند. در بخش تصویرگری کتاب دینی کودک و نوجوان

هم بیش از آنکه سخن از محدودیت‌ها و مشکلات باشد، سخن از نیاز به خلاقیت است. ما محدودیت‌هایی در تصویرگری این حوزه داریم که قابل انکار نیست، اما این محدودیت‌ها تهدید نیستند بلکه فرصتی هستند برای تصویرگر که قابلیت‌های خود را ارتقا دهد و به خلاقیت برسد. به عنوان مثال ما نمی‌توانیم تصویر چهره معصومین(ع) را نشان دهیم. سال‌ها از نور به جای چهره استفاده می‌شد که اکنون چندان مورد اقبال و حتی فهم مخاطبان نیست. به‌خصوص با آنچه در رسانه‌های دیگر می‌بیند دیگر استفاده از این تکنیک مضر است و باید از تکنیک‌های جدید استفاده کرد. یا باید از استعاره‌هایی استفاده کنیم که مجبور نباشیم صورت معصومین(ع) را نشان دهیم. البته این‌ها قابلیت‌هایی نیست که بی‌انتهای باشد ولی در عین حال باید خلاقیت به خرج دهیم و محدودیت‌ها را به فرصتی برای نوآوری تبدیل کنیم.

چرا؟ با توجه به اینکه سال‌هاست در حوزه نشر آثار دینی و قرآنی برای کودکان و نوجوانان فعالیت می‌کنید، فکر می‌کنید برای جذاب کردن این

کتاب‌ها چه عناصری مهم هستند؟ شما به عنوان ناشر به چه عناصری توجه دارید؟ شاید با توجه به محدودیت‌هایی که داریم به همه آنچه که می‌خواستیم نرسیده باشیم؛ اما آرزوی ما این است که همه کتاب‌های این حوزه بیش از آنکه جنبه دانش‌افزایی داشته باشند، ایمان‌افزایی کنند به طوری که مخاطب قبل از آنکه نکته‌ای راجع به خدا بداند عاشق خداوند شود و بیش از آنکه شناسنامه اهل بیت را

ما غفلت کرده‌ایم و پرسش‌های کودکان را جدی نگرفته و پاسخ‌های درخور و مناسب به آن‌ها نداده‌ایم

ما انتظار داریم در عرصه کتاب‌های دینی و قرآنی انسان‌سازی قرآن بر قاری‌سازی و حافظ‌سازی قرآن مقدم شود

بداند عاشق آن‌ها شود. همچنین پیش از آشنایی با قرآن این باور را در مخاطب ایجاد کنیم که قرآن کتابی زندگی‌ساز و نقشه راه زندگی ماست. این‌ها از جمله موضوعات و فاکتورهایی است که ما با نویسندگان مان مطرح کرده‌ایم تا آثارمان بیش از آگاهی‌بخش بودن، بارورکننده ایمان باشند. ما انتظار داریم در عرصه کتاب‌های دینی و قرآنی انسان‌سازی قرآن بر قاری‌سازی و حافظ‌سازی قرآن مقدم شود. اولویت تربیتی قرآن تشخیص داده و اعمال شود. به نظر من در این زمینه باید کاری کنیم تا اگر فردی به هر دلیلی در طول مسیر آموزش ما نتوانست قاری خوبی شود، بتواند با قرآن انس داشته باشد و به آن عمل کند. ما مرتباً به آداب قرآن داشته باشیم خیلی بهتر از آن است که تعداد قاریان ما بیشتر باشد. اگر به‌گونه‌ای عمل کنیم که در مدرسه‌ای همه دانش‌آموزان عاشق راستگویی شده باشند خیلی بهتر از آن است که قاریانی داشته باشیم که عامل به قرآن نباشند. از این رو یکی از مهم‌ترین رویکردهایی که سعی کردیم در انتشارات جمال پیگیری کنیم آن است که «بعاد تربیتی قرآن» را به

عنوان خط مقدم آموزش مطرح کنیم. به نظر می‌رسد این موضوع سیاستی است که حتی بخش‌هایی مانند آموزش و پرورش که به طریقی هدایت این جریان را بر عهده دارد می‌تواند از طریق کتابنامه پیگیری کند. در کتاب‌های درسی هم باید قرآن‌آموزی را بعد از شیرین کردن کام کودکان به قرآن بیاموزیم. از طریق داستان‌ها، معارفی را

که دانش‌آموزان به آن‌ها نیاز دارند -مانند راستگویی، احترام به والدین و...- به آن‌ها آموزش دهیم تا به عنوان دستورالعمل قرآنی در زندگی اجرا کنند. وقتی این شیرینی‌ها به کام‌شان آمد مسائلی مانند قرائت، فهم و تدبر را به عنوان مهارت‌های دیگر بیاموزیم. لذا بزرگ‌ترین مهارتی که انسان باید بیاموزد قرآنی زیستن است نه قرائت قرآن. ما قرآن محبوب لازم داریم. قرآنی که خوانده شود ولی به آن عمل نشود قرآن در دست خوارج است. بنابراین این موضوع باید به صورت جدی در نظام آموزشی از یک سو و در سیستم تولید کتاب‌های قرآنی از سوی دیگر مورد توجه قرار بگیرد. حال اینکه ما چقدر در این زمینه موفق بوده‌ایم را باید بررسی کرد.

چگونه به‌عنوان ناشر آثار قرآنی و دینی وضعیت نشر این گروه از کتاب‌ها را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

نخستین نکته‌ای که به نظر می‌رسد آن است که تعداد آثار موجود زیاد و قابل توجه است اما بسیاری از آن‌ها دیده نشده‌اند. ما در انجمن ناشران کودک و نوجوان استان قم بیش از سه هزار کتاب موجود را شناسایی کرده‌ایم که بخش عمده‌ای از آن‌ها کتاب‌های دینی خوبی هستند. موضوع بعدی در حوزه نشر کتاب‌های دینی و قرآنی کودکان و نوجوانان نیازسنجی است. باید مجموعه یا نهادی نیازسنجی انجام دهد و به درخت‌واره

نیازسنجی رسیده باشد و آن را در دسترس ناشران، نویسندگان و پدیدآورندگان قرار دهد. این یکی از خلأهایی است که دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی و طرح سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی با توجه به کارشناسان متعددی که دارد می‌تواند آن را انجام و در دسترس ناشران قرار دهد. اما از آنجا که چنین نیازسنجی صورت نگرفته به معضلی رسیده‌ایم که همان تراکم و تورم در بخش‌هایی از نشر است. تورم به معنای کتاب‌های تکراری، هم‌شکل و همسان که ارزش جدیدی نمی‌افزایند. بنابراین به نظر می‌رسد یکی از آفت‌های این حوزه، عدم نیازسنجی در میان ناشران و گروه‌هایی است که می‌توانند در این زمینه کمک کنند. علاوه بر این‌ها، ضعف در ادبیات مناسب، ضعف در تصویرگری، عدم تناسب با نیازهای جامعه، عدم تطابق ادبیات با سن مخاطب و نیز عمومی‌نویسی به جای تخصصی‌نویسی در بخش نویسندگی از دیگر موضوعاتی است که حوزه نشر آثار دینی برای کودکان و نوجوانان دچار آن‌هاست.

چگونه طی سال‌های فعالیت‌تان، تعاملات شما با بخش سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی چگونه بوده است؟

هر زمان که فراخوانی اعلام شده و تعاملی لازم بوده است ما دریغ نکرده‌ایم. ما به سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی هم ارج نهاده‌ایم و آثارمان را برای بررسی به دبیرخانه می‌فرستیم. در سایت انتشارات هم بخش ویژه‌ای را برای کتاب‌های تأیید شده در کتاب‌نامه اختصاص داده‌ایم. در آینده هم اگر نیاز به همفکری و همکاری باشد ما آمادگی داریم چرا که در نهایت همه این فعالیت‌ها به سرمایه‌های ملی تبدیل می‌شوند که به رشد نشر کشور کمک می‌کنند.

شما نقش جشنواره کتاب رشد را در هدایت ناشران برای تولید کتاب در راستای برنامه‌های درسی و نیازهای مخاطبان، چگونه ارزیابی می‌کنید؟

ببینید! بزرگ‌ترین مشکل چنین جشنواره‌هایی پشت پرده بودن زحماتی است که همکاران به‌عنوان کار کارشناسی می‌کنند. شما باید تا حدودی برای رشد دادن ناشران جسارت به خرج دهید و نتایج کارشناسی را چه به صورت خصوصی و چه عمومی منتشر کنید. حق ناشران است که بدانند کتاب‌هایشان بر چه اساسی رد شده است. حتی در این صورت ناشران به اهداف جشنواره نزدیک‌تر می‌شوند. وقتی ناشر بداند در چه زمینه‌ای امتیاز لازم را کسب نکرده سعی می‌کند در چاپ‌های بعدی یا کتاب‌های دیگرش این موضوعات را رعایت کند.

اطلاعات شفاف باید در اختیار ناشران قرار بگیرد که بتوانند خود را ارتقا دهند و همه بتوانند در این رقابت سهیم باشند. ما در جشنواره‌هایی جایزه گرفته‌ایم اما نمی‌دانیم کتابمان بر پایه چه معیارهایی داوری شده است. همچنین در جشنواره‌هایی موفق نبوده‌ایم و باز هم نمی‌دانیم بر اساس چه معیاری بوده است. در واقع معیارها مشخص نیستند و به همین دلیل احساس می‌شود

در این صورت ناشران می‌توانند طبق نقشه راه چند ساله‌ای، همراه با جشنواره قدم بردارند. حتی اگر لازم باشد می‌توان ناشران مستعد را شناسایی و از آن‌ها حمایت کرد تا در تأمین کتاب‌های مورد نیاز فعالیت کنند. از سوی دیگر توزیع‌کنندگان کتاب هم باید با اطلاعات فنی و کارشناسی سامان‌دهی آشنا شوند. به طوری که توزیع‌کنندگان و مصرف‌کنندگان کتاب به یافته‌های سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی اعتماد و در خرید کتاب‌ها از آن بهره ببرند. در حال حاضر متأسفانه نه در تولید و نه در توزیع به اندازه کافی از این اطلاعات استفاده نمی‌شود. البته در تبلیغات، ناشران از این اطلاعات استفاده می‌کنند که فی‌نفسه موضوع بدی نیست ولی به نظر می‌رسد برای ترویج کم‌کاری شده است. سیستم سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی باید تدابیری را اتخاذ کند که مخاطبان به ویژه والدین و دانش‌آموزان به صورت جدی با کتاب‌های مورد اعتماد و تأیید این بخش آشنا شوند. در نهایت آنکه در عالم کارهای درستی هستند که درشت نیستند اما نتایج درستی دارند. به نظرم کار درست را هر چند خرد باید جدی گرفت تا به نتیجه درست و درشت رسید.

در داوری‌ها سلیقه دخالت دارد. حال آنکه حتماً بدون معیار و سنجه نبوده است. در هر حال اگر بخواهیم جشنواره را کارساز بدانیم در وهله نخست باید معیارها و امتیازها را در اختیار ناشران قرار دهیم و در پایان هم داوری‌ها و امتیازات هر ناشر به اطلاع او رسانده شود، به طوری که ناشر بداند نقاط قوت و ضعفش در چه بخش‌هایی بوده است. اگر این بخش‌ها شفاف باشند هدف جشنواره که همان ارتقای سطح کیفی کتاب‌هاست تأمین خواهد شد.

چگونه فکر می‌کنید سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی باید چه راهی را در پیش بگیرد تا همگام با ناشران خلأهای موجود در بازار کتاب‌های دینی و قرآنی کودکان و نوجوانان را پر کند؟

به نظر می‌رسد باید در دو بخش تولید و توزیع فعالیت‌هایی صورت گیرد. در بخش تولید باید خلأهایی که بخش سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی شناسایی می‌کند به همراه استانداردهای جشنواره به‌طور شفاف و یکسان در اختیار همه ناشران قرار گیرد.

